

El Mujal (poble)

Navàs

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Sector est del terme municipal. Antic terme del castell del Mujal. Parròquia de Santa Creu del Mujal.
Emplaçament	Carretera o pista forestal de Navàs al Mujal i Castelladral. A 1 km de Navàs.
Alçada:	380
Coordenades:	
Latitud:	41.89145
Longitud:	1.85352
UTM Est (X):	404889
UTM Nord (Y):	4638360

Classificació

Número de fitxa	08141 - 368
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Conjunt arquitectònic
Estil / època:	Medieval Modern Contemporani
Segle	XIV-XXI
Estat de conservació	Bo
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BPU
Observacions protecció:	Pla Especial Urbanístic de Protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages), 2018, amb el núm. 02 (02).CA. Nivell 4. Ambiental
Data aprovació:	dc., 20/02/2019 - 12:00
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial
Titularitat	Privada
Titular:	Propietaris diversos
Fitxes associades:	

Castell de Mujal. La Torre
Església de Santa Creu del Mujal
Rectoria del Mujal
Bartomeus
Cal Bartomeus Nou
El Solà
Escola del Mujal
El Mujal (jaciment)

Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa: dt., 13/07/2021 - 11:30

Descripció

Petit poble sorgit als segles XVIII i XIX al costat de l'església parroquial de Santa Creu del Mujal i al peu de l'antic Camí saliner que anava de Cardona a Vic. Es troba al sector de llevant del terme municipal, molt a prop de Navàs, que és un nucli sorgit a la mateixa època però molt vinculat ja a la industrialització, mentre que el Mujal ha estat un poble de tradició rural.

La forma urbana ve determinada pel pas de l'antic camí (l'actual carretera) i per l'existència d'un turó al seu costat, a la falda del qual s'aixeca el poble. No podem descartar que al cim del turó hi hagués el castell, almenys en un principi, però no en tenim cap prova. Les cases es troben agrupades al llarg d'un únic vial de traçat serpentejant que ascendeix des de la carretera cap a la part alta del turó. Nominalment, queda diferenciat en tres sectors: carrer de Baix, carrer del Mig i carrer de Dalt.

El carrer de Baix constitueix el sector més antic i també el més dispers. Hi trobem l'església parroquial, la Rectoria i les primeres cases del poble, que són dos masos d'origen medieval (Bartomeus i el Solà) més cal Truquet, cal Manel i cal Sastre. Aquestes últimes devien sorgir ja al segle XVIII, tot configurant un incipient nucli urbà.

Al carrer del Mig hi trobem unes nou cases de tipologia molt diversa i que, al llarg dels anys, han estat objecte de múltiples reformes i transformacions. Aquest tram és el que forma un nucli més compacte, amb les cases adossades però amb una distribució constructiva que denota una evolució espontània i poc planificada.

El Carrer de Dalt és format per unes vuit cases que es distribueixen en trams lleugerament separats entre si. Hi tornem a trobar una tipologia constructiva molt diversa, a excepció de les cases de l'extrem est (les números 2, 4 i 6). Són tres edificacions adossades en les quals s'hi reconeix prou bé el seu origen com a cases populars vuitcentistes, estructurades en dos eixos d'obertures habitualment emmarcades amb pedra carejada. Uns metres a llevant, i en una situació ja més aïllada, hi ha cal Roig: un petit mas probablement originat al segle XIX.

Entremig del carrer de Baix i el carrer del Mig hi ha l'antiga escola del Mujal, amb el seu pati i un entorn enjardinat. Es van construir a la dècada de 1930 i actualment exerceix la funció d'una placeta que actua com a ròtula entre la part alta i la part baixa del poble.

Observacions:

Informació facilitada per Josep M. Badia i per Enric Suades Escaler.

Història

Hi ha indicis que vora l'actual mas Bartomeus ja hi havia un assentament d'època romana, probablement una vil·la. El lloc del Mujal apareix en documents del segle X, i la primera referència és de l'any 938. Alguns historiadors han afirmat que estaria inclòs en del terme del castell de Castelladral, dins el qual hauria sorgit el castell del Mujal, depenent del primer (BENET, 1984: 349). Tanmateix, Josep M. Badia sosté que el terme de Castelladral mai va ser tan extens i considera que no englobava el terme del Mujal ni tampoc els de Sant Cugat del Racó, les Esglésies o Sant Genís de Masadella. Bona part de la confusió es deu al fet que, en un moment donat, tant Castelladral com el Mujal van tenir els Peguera com a senyors, tot i que eren branques diferents de la família.

El castell del Mujal apareix documentat al segle XII i el seu terme abastava la part oriental de l'actual municipi de Navàs. Concretament, el primer esment és de l'any 1118, quan les possessions dels comtes de Cerdanya passaren als comtes de Barcelona. En aquella data Ramon Bernat de Castelladral també jurà fidelitat al seu nou senyor, el comte Ramon Berenguer III, pel castell de Muial, i el 1135 continua sent-ne el feudatari.

L'emplaçament concret del castell del Mujal es desconeix. Una possibilitat és que, almenys en un primer moment, estigués situat a dalt del turó on hi ha el poble, ja que es tracta d'un indret dominant, al costat de l'antic Camí Saliner i amb l'església als seus peus. En aquest sentit les ubicacions més escaients serien al nord de les últimes cases del poble o al promontori on hi ha el dipòsit de cal Roig. En aquests indrets actualment no s'hi aprecia cap indicatiu d'un possible castell, però considerem que és una hipòtesis que no es pot descartar. L'altra possibilitat, que és la que sol acceptar-se com a més probable, és que el castell fos a la masia anomenada la Torra, situada en un turó dominant a l'oest del poble (BADIA, 1988: 162). Es tracta d'un edifici de característiques senyoriales, probablement del segle XVI.

Sigui com sigui, és molt probable que, almenys des d'època baix-medieval, aquest casal anomenat la Torra exercís les funcions de domini derivades de l'antic castell, en la línia d'una domus o casa forta. En aquest sentit, l'any 1358 hi ha documentat un tal Bernat de Turri, que era el senyor del castell i que hauria passat el seu nom a la casa. Al segle XIV, el rei Pere III el Cerimoniós vengué la jurisdicció del Mujal als Consellers de Manresa, tal i com va fer amb també amb Castelladral. El 1358 els Consellers de Manresa van vendre la jurisdicció del Mujal a Bernat de Turri, ciutadà Manresà, que el 1362 continua constant com a senyor del lloc. El 1370 els consellers de Manresa, que tenien la jurisdicció de Castelladral, Súria, Castellar i el Saguer, vengueren amb permís reial a Ramon de Peguera i de Bell-lloc la jurisdicció de Santa Creu de Mujal i Massadella. A la mort de Ramon de Peguera passà a la línia segona dels Peguera, de la branca secundària de Balsareny. Des d'aleshores el terme del Mujal sempre anirà lligat als senyors de Balsareny, que foren els Oliver des de 1516, els Corbera el 1622, els Martín el 1648 i els Aldòs el 1830.

Pel que fa a l'església de la Santa Creu del Mujal, apareix esmentada el 1239 com a Santa Creu de Modiallo (BENET, 1984: 348) i com a parròquia el 1312 (BADIA, 1988: 163). Hi ha indicis que al seu voltant hauria sorgit en època alt-medieval una sagrera. Concretament, es trobaria on ara hi ha el mas Solà, ben al costat de l'església, el qual l'any 1313 és esmentat amb el nom de "Zagrera". El petit nucli de cases d'aquesta sagrera no devia prosperar, i finalment acabà convertit en el mas que avui coneixem.

Així doncs, el poblament d'aquest territori del Mujal fou al principi bàsicament dispers i format per masos aïllats. S'han documentat setze masos entre els anys 1312 i 1315, i uns dinou masos a principis de la segona meitat del segle XIV. No sempre les xifres d'aquests primers recomptes concorden. Així, el fogatge de 1365-1370 hi consten només 13 masos, i l'any 1358 Bernat de Turri, de la ciutat de Manresa, informa que a la demarcació del Mujal hi havia nou focs. Alguns dels masos esmentats a la documentació medieval i relacionats amb el Mujal són Bartomeus (1312), l'Oliva (1312), Santacreu (1312), Sagrera (El Solà) i la

Torra (1362). També es citen els masos Flequer (1313), Cugulia (1313) i Juglar (1362) que per ara no s'han pogut identificar.

En els segles XVIII i XIX prop de l'església s'hi formà un petit nucli urbà. Per aquest indret hi passava l'antic Camí saliner que anava de Cardona a Vic. Des d'època medieval al costat de l'església i a peu de camí hi havia dos masos: Bartomeu i el Solà. Segons la tradició oral, el Solà feia funcions d'hostal, i a Bartomeu hi havia un bon nombre d'estables per donar acollida als traginers que feien el transport de la sal. No coneixem gaire bé quin va ser el procés de formació del poble. Sembla que al segle XVIII ja es construïren altres cases al costat del camí, per exemple cal Truquet. Al segle XIX va sorgir el carrer que s'enfila de forma serpentejant cap a dalt del turó, amb diferents nuclis. Unes poques dates inscrites a les llindes ens suggereixen que va ser a mitjans del segle XIX quan el creixement va ser més notable: 1839 i 1840 (cal Ferrer Vell), 1869 (cal Bartomeus Nou).

A començaments del segle XIX el Mujal ocupava un 10% de la superfície de l'actual terme de Navàs. Dins els seus límits hi havia un altre petit nucli a Sant Genís de Masadella, que va ser l'església dels masos de la zona de la Masadella i del Pla de Navàs. A la primera meitat del segle XX el poble del Mujal va assolir el seu màxim de població. El 1910 tenia 128 habitants, i el 1955 va arribar als 144. El Mujal va resistir força bé el gran despoblament de les àrees rurals que va tenir lloc a partir dels anys 1960. Hi devia contribuir el fet que es troba relativament a prop del cap de municipi. Tot i això, a la dècada de 1970 hi hagué una davallada important. Fou aleshores quan es va tancar l'escola. En els darrers anys la població ha experimentat un lleuger creixement i s'ha estabilitzat, sobretot gràcies a la vinguda d'estadants de segona residència o als descendents d'antics vilatans que s'han anat arrançant algunes cases.

Bibliografia

ANÒNIM (1976). "Castelladral i esment del castell del Mujal". *Castells Catalans*. Volum V. Rafael Dalmau editors, Barcelona, p. 710-715.

BADIA, J.M. (1988). "Navàs". *Història del Bages*, Volum II. Edicions Parcir. Manresa, p. 156; 162 163.

BADIA, J.M. (1997). *Història de l'Església de Navàs. I - de la primera església a la Guerra Civil (1897-1939)*. Parròquia de Navàs 100 anys 1897-1997. Navàs, p. 16.

BENET, A. (1984). "Santa Creu del Mujal". *Catalunya Romànica*. El Bages. Volum XI. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, p. 349.

Fitxa patrimoni arquitectònic núm. 16860, 1230 de l'IPAC. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. -81

JUNYENT, F.; MAZCUÑÁN, A. (1984). "Santa Creu del Mujal". *Catalunya Romànica*. El Bages. Volum XI. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona, p. 349.

PIÑERO, J. (1994): "Inventari del Patrimoni Arquitectònic i Històric de Navàs". Ajuntament de Navàs. Fitxa C. 1

VILÀ, Ll. (1973). "Santa Creu d'El Mojal". *Full Diocesà*, núm. 1409, Vic-Solsona (7 d'octubre de 1973).

